

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . . 6 „
Negyedévre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 10 kor.
Fél oldal 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Nyolczad oldal . 2 „

A magyar protestáns egyháztörténelem és kútfői.

Közvetlenül az Irodalmi Társaság pozsonyi közgyűlése után kértem fel Krupecz István és Hamvas József urakat, hogy az ezen közgyűlésen előterjesztett indítványaikat fejtsék ki bővebben az „Ev. Egyh. és Isk.“ hasábján oly célból, hogy egy nagyobb érdeklődő kör hozzászólása következtében, az ily irányú eszmék tisztáztassanak és a végleges döntés alapjául szolgáljanak.

Én a magam részéről hálás köszönetemet fejezem ki mindkét indítványozó irányában, mert szívesek voltak nyilatkozni arra nézve, hogy minő ezélt tüztek maguk elé és minő eszközökkel akarják azt elérni.

A mennyiben azonban az egész kérdés ma még nagyon is akadémikus jellegű és sorsa nem irodalmi vita következményeként fog eldőlni, elnézést kérek az indítványozóktól, hogy ha a cikkeikből levonható következtetésekből nem találom el szándékaikat és a módot, mely szerint eszméiket gyakorlatilag megvalósítani óhajtják. Szívesen venném ezen esetben, ha helyreigazításaikkal a legközelebbi jövőben mindenesetre aktualissá alakuló kérdés megvilágításához hozzájárulnának.

Az egész kérdés egyébként nem mai keletű, hanem mondhatnók oly régi, mint a protestantismus maga; csak természetes volt, hogy úgy egyesek, mint intézmények a saját magukra vonatkozó adatokat, leveleket, anyagot megőrizni törekedtek. Egy-egy oklevél megőrzése gyakorlatilag is annyira fontos volt, hogy léte- vagy nem lététől függött a gyülekezet vagy intézmény sorsa és bár sok és nagy veszedelem fenyegette akárhányszor ezen írott történelmi anyagot, minnek következtében egy része csakugyan el is pusztult, — mégis a véletlen a kegyelet, a tudományos és gyakorlati

érdek a történelmi anyag legnagyobb részét korunkig eljuttatta. E tekintetben bámulnunk kell elődeink hangya szorgalmát, körültekintő okosságát, tudását, melyekkel a XVII. és XVIII. században a most már kútfőkül szolgáló adatokat, gyűjtötték, rendezték, megmentették. Minden egyházközség, minden protestáns intézmény rendelkezik az emlékek, kéziratok bizonyos számú és értékű tömegével, melyet akárhányszor avatatlan kéz hord össze meg nem felelő csoportokká; legtöbbször azonban egyáltalában nincs rendezve.

Igaz ugyan, hogy már kezdettől fogva akadtak hivatott emberek, a kik a protestáns egyházi élet minden ágában képességük, koruk és a viszonyoknak megfelelőleg, mint kezdeményezők szerepelnek. Voltak buzgó gyűjtők, monográfia írók, sőt pragmatikus összefoglalók is; az utóbbiak közül Ribini és Gamauf művei úgy a megőrzött anyag, mint annak feldolgozása következtében páratlanul becsesek. Mindezen nagy történelmi anyag tehát igenis biztosítékot nyújt arra, hogy az egész magyar protestáns egyháztörténelmet meg lehessen írni. A kérdés csak az, hogy korunk minő egyháztörténelemnek érzi a szükségét; milyen egyháztörténelem számíthatna arra, hogy azt legalább az intelligencia zöme elolvassa?

Itt mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznom, hogy a szakemberen kívül prot. egyháztörténelmet ma nem igen olvas intelligens protestáns ember, nemcsak azért, mert nem igen fér hozzá, hanem azért is, mert kezdettől fogva gyanúval fogadja még a folyóiratbeli egyháztörténelmi cikket is, ha véletlenül ilyen is napvilágot lát; ennek oka pedig az, mert a mai protestáns egyháztörténelmi irodalom — kevés kivétellel — nem áll a mai történelmi irodalom színvonalán. Az adatok, miknek alapján a mai egyháztörténelmi dolgozatok készülnek, nem önálló levéltári kutatás eredményei,

hanem ismert kézikönyvek megszokott közhelyei. Az összefoglaló szempontok elavultak, kicsinyesek, gyermekesek. Az anyag feldolgozásában követett módszer a mai tudományos kritikát már meg nem állja. Az így készült egyháztörténeti kézikönyvek és egyéb munkák nem lehetnek vonzóak sem szakemberre, sem az intelligens laikusra nézve, annál kevésbé a népnek. Még azt mondhatjuk, hogy mai egyháztörténelmi irodalmunk terén még legjobb az, a mit a politikai történelem kutatói foglaltak össze a nemzeti történelem keretében. Az egyháztörténelem iránti érzék súlyos csökkenésének egyik főokának tartom egyébként azt a körülményt is, hogy középiskoláinkban az egyháztörténelem nem részesül az őt megillető figyelemben, sőt sajnos olyan mozgalom van keletkezésben, mely az egyháztörténelemnek a középiskolában a mainál is szűkebb tért akar engedni. Remélhető azonban, hogy e szándék megvalósítását a tanárkarok ébersége meg fogja akadályozni.

Igaz ugyan, hogy a középiskolai oktatás szelleme és berendezése kitörölhetetlen nyomokat hagy egy egész nemzedék szellemi mivoltán, a mi kérdésünk szempontjából azonban a középiskolai egyháztörténelmi oktatási rendszer hiányai, de sőt a teológiák ósdi egyháztörténelmi mesterkedése sem állíthatók oda, mint a jelenlegi szegénytelen koldús szegénységnek okai. Sokkal mélyebben rejlő okok működtek itt közre. Akár mulasztásról, akár szerencsétlenségről van szó, nem egy nemzedékre — a mostanira — vonatkozik, hanem legalább egy évszázadra nyúlik vissza. A XVIII. században Bél Mátyás, Schwartzner, Endlicher és Cornides Dániel első sorban lettek volna hivatottak egyháztörténelmi téren is munkásságot kifejteni. Nem tették. Első sorban bizonyára azért, minthogy VI. Károly és Mária Terézia egyenesen megtiltották az ily irányú munkálkodást, a minnek — tekintve az akkori sajtó viszonyokat, könnyen is szerezhettek érvényt. A mi rendszeres munka tehát II. Józsefíg elkészült volna is, már csak az említett oknál fogva is kéziratban maradt. Az azóta megjelent rendszeres egyháztörténelmi munkák lehettek a saját korukban a közszükségletnek megfelelők, az anyag megőrzése, de a tudományos feldolgozás szempontjából is igen becsesek, a mai kor várakozásának azonban nem felelnek meg. Ha már most tekintjük azt a circulus vitiosus, hogy napjainkban nem irnak színvonalon álló egyháztörténelmi munkát, mert nem

olvassák, olvasó közönség, mint ilyen, továbbá ilyennek érdeklődése és izlése nem keletkezhetik és nem fejlődhetik, mert nem irnak egyháztörténelmi munkákat: akkor bizonyára szomorú kilátásai vannak a magyar protestáns egyháztörténelemnek.

A szegénytelen állapotból való szabadulás vágyán, tehát az ethikai szemponton kívül, van a dolognak több, egészen kézzel fogható gyakorlati oldala is: a mult teljes, rendszeres és hiteles feltárása határozott irányt adna mai szintelen, ingadozó egyházirodalmi tevékenységünknek; egyháztörténelmünk modern tudományos színvonalra való emelésével nemzeti közművelődésünk új tartalmat nyer; az irodalmi és tudományos színvonal emelkedésével a közélet szereplői öntudatosabban kelhetnek védelmére felekezetük jogos érdekeinek.

Ne csodáljuk tehát, ha már száz esztendő óta ezen állapot arra ösztönzi vezető köreinket: tehát meg kell iratni a magyar protestáns egyháztörténelmet; a mennyiben pedig ez a jámbor óhajítás megvan ma is, csak az a következtetés vonható le belőle, hogy a napjainkig megjelent egyháztörténelmi munkák nem elégitik ki korunk igényeit.

Ezúttal nem foglalkozva azzal, hogy minő követelményeket támaszt a mai kor egy nagy egyháztörténelmi munkával szemben, rátérek előbb arra, hogy milyen fejlődésen ment át e kérdés 1782-től napjainkig. 1782 től azért, mert ezen évből birjuk az Aszódon egybegyűlt evangélikus főemberek azon javaslattervezetét, hogy alakuljon meg egy társaság, melynek célja lenne a magyar evang. egyház történetének megírása. Nem tartom érdek nélkül valónak közölni azon férfiaknak névsorát, kik több, mint száz esztendővel ezelőtt az evang. egyház legtekintélyesebb és legtudósabb elemét tették ki s így az evang. egyház történetének megírását előkészítő bizottság tagjaivá lőnek. Elnök báró Zay Péter. Világi tagok: Szirmay István, Radvánszky János, Gömörly Dávid, Jeszenák István, Prónay Gábor, Adonyi György, Horváth Imre, Fehérvári Károly, Tihanyi Tamás, Libertiny Sámuel, Lehoczky András, Benczur József, Horváth Jakab, Liszi György, ifj. Keller, Cornides Dániel. Egyházi tagok: Perlaky, Csornyánszky superintendensek, Ribiny, Crudy, Szontagh, Kvaszay, Klajnicza lelkészek; Severiny, Hajnóczy és Vietoris tanárok. Ezek közül a saját korukban különösen Benczur József és Cornides Dániel az idő-

ben vitatták a pannonhalmi apátság alapító levelének hitelességét és keltettek nagy feltűnést a tudományos világban, Lehoczky András a Stemmatographia Hungariae hirneves szerzője, Ribini pedig, mint a Memorabiliák szerzője halhatatlan érdemeket szerzett az egyháztörténelem terén. Crudy Dániel a később Pozsonyban székelő superintendens és Hajnóczy soproni főtanodai igazgató, mint kiváló egyházi jogtudósok tűntek ki.

A megállapodás az volt, hogy Benczur József, Ribiny, Crudy és Severiny elkészítik majd az egész egyháztörténelem tervezetét, ha ez jóváhagyatik, ennek különös részei a tagoknak kidolgozás végett kiadatnak; különös részekhez az anyagot ezek írói maguk gyűjtik és rendezik és felülbírálat céljából a bizottság elé terjesztik.

A tervezett nagy munka nem jött létre; valószínűleg azért, mert a bizottság egyes tagjai nem igen dolgoztak és az így készülő munka technikája rendkívül bonyolult; csak nagy önfeláldozás a munkában, gond, fáradság, anyagi és szellemi erőlködés lett volna képes minden akadályt legyőzni.

Meddő azonban nem maradt teljesen a lelkesedés első pillanatában megfogamzott jóakarattól, de tájékozatlan elhatározás, mert egyes tagjai a bizottságnak, kik a tervezett kereten belül a saját különös részüket kidolgozták, Ribiny pozsonyi lelkésznek átadva munkásságuk eredményét, ez megírhatta a Memorabiliáit, mely tulajdonképpen máig legterjedelmesebb és legértékesebb egyháztörténelmi munkánk, melyből politikai történetíróink és a külföldi tudomány szokta adatait a legtöbb esetben meríteni. Minden tudományos értéke mellett azonban forrásmunka már azért sem lehet, mert a mai történelmi kutatásnak a bécsi császári titkos levéltárt, a porosz, holland, dán és svéd királyi levéltárakat okvetlenül bele kellett vonnia heurisztikájába, hogy teljességre igényt tartson.

A mint tehát ezen első kísérlet nem sikerült, vagy legalább nem egészen: a következő nemzedék már gondolkodott a sikertelenség okai felől. Nem volt nehéz rájönnie, hogy a forrás gyűjtés, forrás rendezés, egy szóval heurisztika és maga a história két különböző dolog. Ilyrai költeményt, regényt, de még történelmi esszét is írhatok a nélkül, hogy számot kellene adnom arról, képzeletemet és érzelmeimet minő impressiók indították működésre, de történelmi számot kell adnom,

adataim hitelességéről, hiszen más historikus más beállítással, más következtetésre jut belőlük. Hosszú út van tehát a história írásig.

Igy gondolkodott a múlt század negyvenes éveiben Schedius Lajos pesti egyetemi tanár és az evang. négy superintendencia levéltárának tudós igazgatója is, Schedius egyébként mint Kármán József, Csokonay és Pajor Gáspár barátja, irodalmi tevékenységével is kora nevezetes emberei közé tartozik. A mi szempontunkból Schedius legnagyobb érdeme az volt, hogy sürgette a protestáns institutiók levéltárainak, különösen a négy superintendencia közös levéltárának rendezését, a melyre vonatkozó munkálatok arra czéloznak, hogy „valaha rendbeszedetvén (a levéltárak) és részletes elenchusokkal ellátván, a protestantismus honunkbani történeteinek egykori írója itten mindazon kincseket könnyűszerrel használhassa, melyek most már léteznek, úgy jövőben létezendenek itten.”

Közlöm itt azon kézirat csoportok czimét, melyekről Schedius 1842-iki jelentése tüzetesen szól, oly czélből, hogy lássák, mikép eddigi egyháztörténelmünk irodalmilag nem is foglalkozott e kútforrásokkal, minélfogva a jövő historikusának még mindig nyers anyag maradt. A hol szükségesnek találok, néhány felvilágosító megjegyzését fűzök a csoportok czimeihöz.

I. B. Zay Péter.

II. Balogh Péter.

III. Báró Prónay Sándor, egyházi és iskolai főfelügyelő a ktái és ezen utóbbi generális inspector magángyűjteménye.

IV. Ribay György, czinkotai lelkész kézirati gyűjteménye.

V. Hamann János lőcsei praedicator gyűjtése.

VI. Jankovics Miklós gyűjteménye (Luther Márton végrendelete, egy zsoltárnak magyarázata, Melancthon eredeti levele a bártfai magistratushoz, gróf Thurzó György eredeti levelei Imre fiához, ki a wittenbergi egyetem megválasztott rectora volt.

VII. Nisznányászky György ágens kéziratgyűjteménye. Megszerezte és az egyetemes levéltárba helyezte el B. Prónay Sándor 1835-ben. Ezen gyűjtemény az 1731—1820-ig való évek dicasterialis leveles anyagát foglalja magában. 38 kemény borítékú kötet.

VIII. Schulek József, liberthi predikátor kéziratai gyűjteménye, 41 kötet.

IX. Vegyes tartalmú kéziratok:

1. Muniyai: *Historia Ecclesiae Evang. A. C. in Hungaria universa, praecipue vero in 13 oppidis Scepi.* 421 füzet.
2. Komáromi A. v. Ev. Gyülekezet *Historiájának* részes kivonata.
3. Benedek Mihály értekezése a budai zsinat némely kánonairól.
4. *Collectio Documentorum Dobayana.*
5. Fabrici: *Historica enodatio Documentorum Vinariensium olim Archivum almae fraternitatis XXIV. Regalium constitutum.*
6. *Ellenchus Archivi Senioratus XIII. obis Sce.*
7. *Index Documentorum Archivi Eccle. Modrensis.*
8. *Ellenchus Generalis Archivi Collegii Eperiensis.*
9. *Ellenchus Archivi Senioratus — sub — Carpatico.*
10. *Ellenchus Archivi Eccle. Vág Ujhelyiensis.*
11. *Acta Synodi Rosenbergensis.*
12. *Acta comitiorum Soproniensium. Ao 1681 —87.*
13. A pesti commissio irományai.
14. Gömör Eszternek Szent Miklós Sándor ellen a Szent szék előtt indított elválási per (másolat.)

X. Szirmai Ádám kéziratai gyűjteménye. Iskolaügyek.

XI. Gamauf Theofil soproni predikátor és egyháztörténetirő kéziratai gyűjteménye.

Schedius után közvetlenül ezen gyűjtő és rendező hajlam már csak azért sem találhatott sok követőre, mert a negyvenes évek vége az ország minden hazafias érületű emberének figyelmét a nemzet újjá születése vette igénybe s így ezen a téren is pangás áll be. A szabadságharc, elnyomatás és rezignáció korában is inkább csinálódik, mint íródik a magyar protestáns egyháztörténelem. De már 1861-től fogva észlelhetjük, hogy újra éled azon szellem, melynek célja mindenek előtt az egyháztörténelmi kútfőket egybegyűjteni. Révész Imre, Haan Lajos, Fabó András és Zsilinszky Mihály mellett különösen Lichner Pál pozsonyi lyceumi tanárt illeti meg az elismerés, mint a ki határozottan kitűzi a célt és öntudatosan halad is feléje. E cél: a magyar protestáns közönség érdeklődésének fel-

ébresztése és ébrentartása az egyháztörténelemmel szemben, a történelmi irott kútfők gyűjtése, rendezése és kiadása, végül pedig egy fiatal történetbúvár nemzedéket felnevelni. A cél szép és nemes volt; a maga részéről ki is adta a pozsonyi lyceum kézirattári anyagának egy részét: Pagner János jegyzeteit, Liebergott János naplóját és Burius „*Micae Historicae*“ című kéziratait. Ezen kiadványok leginkább Rozsnyó ev. egyházközségének becses kútfői; a pozsonyi egyház éppen most készülő monográfiája bizony nagyon meg van könnyítve általuk.

A múlt század utolsó évtizedeiben — nem tagadható — nagy irodalmi munkásság indult meg az ekkor létrejött irodalmi társaságok folyóirataiban; ezen folyóiratok már rendeltetésüknél fogva sem szolgálhatják a kútfőkiadás célját közvetlenül, vagyis folyóirat alakjában nem lehet kútfőgyűjteményt kiadni, a hogy ezt a „Protestáns Pap“ ciklikirója gondolja. Ezt úgy elvi, mint gyakorlati okok zárják ki. Elvi ok annyiban lehet akadály, mert a folyóirat, mely határidőhöz kötötten kénytelen bizonyos terjedelmű anyagot rendelkezésre bocsátani, sohasem volna képes a kútfőkiadás kérdését rendszeresen és teljesen megoldani. Annak a veszélynek volna az ily vállalat kitéve, hogy bizonyos irányú és tartalmú anyagot a kútfőkiadásnál bővebb, mást pedig szűkebb mértékben adna ki. Az egész teljes, arányos áttekinthető egysége már csak azért sem lehetne meg, mert egy folyóirat vezetője nem egyesíthet a kezében oly hatáskört, mely az egész ország protestáns intézményeire és szervezeteire kiterjeszhető. Van azután még egy baj a folyóiratnál. A kútfők kiadása úgy érne valamit, ha teljesen tisztába vannak hozva azon szempontok, melyek szerint a kiadásnak végbe kell mennie; ehhez egy folyóirat a maga részéről talán hathatósan is hozzájárulhat, de mint egyéni álláspont nem praedominálhat.

Azt az érdemét mindenesetre el kell ismerünk az irodalmi vállalatoknak, hogy sok tanulmányt lát általuk napvilágot, mely egy-egy történelmi részletkérdést törekszik tisztázni, hozzájárul ehhez, hogy a nagyobb egyházak és intézmények megirattják a saját történelmüket monográfiák alakjában. Ezen monográfiák és az előbb említett folyóiratbeli kisebb egyháztörténelmi cikkek, de továbbá a szintén megemlített, tényleg létező kútfőkiadások, régebbi egyháztörténelmi mű-

vekkel együtt alkotják Krupecz István szerint azokat a fákat, melyektől nem látjuk az erdőt; nem képen szólva: a történelmi kútfők összehalmozásába elmerülve, nem tudjuk megalkotni a történelmet. Történelmi kútfőink száma elegendő, bátran neki foghatunk immár egy egyetemes jellegű magyar protestáns egyháztörténelem megírásához: csak szervezkednünk kell és kiosztani a szerepeket, vagyis 20—25 embert, már a hány kötetre tervezzük az egészet és megíródik majd az egész história, mihelyt az egyesek a saját munkájukkal készen vannak, mondjuk 10 esztendő alatt. Az így megbizottak saját dolga volna kútfőiket összegyűjteni, de mindenesetre ezekről be kell számolniuk.

Első tekintetre ez a terv tetszetősnek tűnik fel, mert minden hosszas előmunkálat nélkül a kivitel stádiumába viszi az ügyet; kivihetőnek is látszik mert akadhat Magyarországon 20—25 szakember, a ki vállalkozik arra, hogy egy-egy kötet egyháztörténetet megírjon.

De már most hadd mondjam el aggodalmimat az ilyenformán tervezett nagy magyar protestáns egyháztörténelemre vonatkozólag.

Mellékesnek tartom itt a technikai nehézségeket, azt tudni illik, minő akadályokkal kell megküzdeni a szereposztásnál; mert akár bizonyos évekre terjedő korszakot kap az író, akár az egész szervezet egy részét, egyik esetben sem kerülhető ki, hogy az egyik feladata a másikéhoz képest nem egyforma nehéz vagy könnyű. A ki p. o. 1550—1600-ig, 1731—1781., 1792—1825-ig vagy pedig a protestáns liturgia, a jus ecclesiasticum, az egyházi administratio fejlődéséről ír, sokkal rosszabb helyzetben van, mint a ki pl. a bécsi, nikolsburgi, linczi békéről, a judicium delegatumról, a resolutio Carolináról vagy pedig a protestáns iskolák, canonica visitatiók, zsinatok fejlődéséről írhat.

Akár egyes korszakokat, mint tárgyi csoportokat szakítanak tehát ki az író számára, akár pedig egyes évszámok szerint osztjuk fel az anyagot: e mozaikszerű összeállítást — bár újabban sok nagy munka készül így — szerencsésnek nem tartom. Önkénytelenül eszembe jut ilyenkor mindig a székely katona, ki a csata előtt a sok taktikázást megúnva, azt követelte, mondják meg neki, hány ellenséget kell levágnia, mert ő nem ér rá oly sokáig táborozni; ha a reá eső részt levágta, Isten hírével haza megy. A szerkesztés

bármily nagy ügyessége mellett is, kénytelenek vagyunk érezni a szerves egység hiányát. Végre is az ilyen történelem nem lesz egyéb, mint monográfiák kapcsolata. Ha az egész munka nagyszabású, akkor nem is baj, ha az egyes részek is önálló egészet képeznek.

Más baj pedig az, hogy egy nagy magyar protestáns egyháztörténet megírása oly szempontból is nehézségeket gördíthetne a megvalósulás elé, hogy az evangélikus és református álláspontok érvényre juttatása következtében végehossza nem volna a subjectiv versenygéseknek és a rekriminációknak.

De ha mindezek az akadályok legyőzhetőek, egy körülmény miatt mindenesetre kudarczczal kell végződnie a vállalatnak: a kútfők hiánya miatt.

Az a sok fa, mely miatt az erdőt nem látjuk, sajnos nem alkalmazható az egyháztörténelmi kútfőkre: a fák oly távol állanak egymástól és annyira fejletlenek, oly kis területet foglalnak el, hogy erdőről a legjobb akarattal sem beszélhetünk. Ha csak azokat a kútfőket vesszük szemügyre, melyekre Tain vagy Ranke hivatkozik történelmi munkájukban, akkor a mi kútfőink elégtelen voltát azonnal megérthetjük; nem 10—15 kútfőről számolnak ők be, hanem több ezerről; s ezek nem szanaszét hevernek mindenféle kiadásokban és kéziratokban, hanem rendszeresen, szakszerűen, hangya szorgalommal egybegyűjtve, helyes módszerrel megbírálva ki is vannak adva. Olyan vállalatra, mint Pertz, Muratori vagy Mommsen gyűjteménye, mi nem gondolhatunk természetesen, de ha megteszszük azt, a mi anyagi és szellemi képességünknek megfelel, megnyugtathatjuk lelkiismeretünket.

Az volt a mi bajunk, eddig mindig, hogy a végén akartuk kezdeni a dolgot. Régi, roskatag, kényelmetlen lakóházunk helyett újat akarunk építeni, mely korunk izlésének, a tudás, a kényelem jogos követeléseinek megfelel. E cél megvalósítása érdekében eddig egyebet nem tettünk, mint panaszkodtunk meglevő lakóházunk meg nem felelő állapota miatt és vitatkoztunk azon szempontok felett, melyek a jövőben építendő palotánk tervrajzában tekintetbe kell, hogy jöjjenek; a palotának nagynak, fényesnek és kényelmesnek kell lennie. Hogy honnét vesszük az építéshez való anyagot, arra nézve eddig a vélemény az volt, hogy meglevő épületünk kövei, téglái, fája

és vasanyaga jó és elegendő lesz az új épülethez is, vagy pedig ne törődjünk ezzel a kérdéssel, bizzuk azt egészen az építőmesterre.

Ezen véleménynyel szemben nem egészen új, de úgy látszik ma még meglehetősen elszigetelt és az érvényesüléstől nagyon távol álló nézet törekszik magának utat törni, hogy iparkodjunk mindenek előtt összes erőink felhasználásával az Irodalmi Társaság útján egyháztörténelmi emlékeink gyűjteményét teljessé tenni s ha az meglesz, bizvást engedhetünk szabad tért az időközben nevelkedett nemzedék egyéni munkásságának az egyháztörténelem rendszeres feldolgozása körül. Ez már nem a mai nemzedék feladata!

S. J.

Adj békességet.

Te, ki harmattal s napsugárral
Élteted a liliumokat,
Kinek keze a kis madárnak
Kellő időben tápot ad,
Te, ki a szomjúhozó szarvast
Hűvös patakhoz vezeted:
Add azt korunknak is, kegyelmes!
Mi nélkül boldog nem lehet.

Békéért esdünk, mi Tehozzád;
De nem a mely minden vihart
Eltávolít és azt eszközli,
Hogy nyugodjék mindig a kard.
Nem, békességet adj szívünkbe,
A mely még a harcztól se fél
S igédnek köszirtjén nyugodván
El nem múlik, örökön él.

Adj, óh Urunk reményt szívünkbe,
Mely soha meg nem szegyenül;
Adj szeretetet, mely Tehozzád,
Hú marad rendületlenül.
Adj erős hitet, mely a harcban
Győzelmi babért nyerjen el,
A mely Tenéked a máglyán is,
Dics-himnuszokat énekel.

Mi bűnösök, e nagy kegyelmet,
Nem érdemeltük meg soha;
De te atyánk! a megtérőkhöz
Nem voltál soha mostoha.
Halld meg tehát, ha Izraellel
Esdve kérjük nagy kegyedet,
Ekképpen szólván: „El nem bocsátlak,
Mig meg nem áldasz engemet!”

Nem, magadtól el nem taszítod,
Ki hozzád buzgón könyörög,
A gyenge nádat nem rontod meg
S a kanóczot, mely füstölög.
Te meg nem oltod, de szeliden
Igy hívod fel a hiveket:
„Jőjjetek én hozzám mindnyájan —
S én megnyugosztalak titeket!”

Óh jőjjetek el hát mindnyájan,
A kik kerestek üdvöt itt,
Mert üdvösség nincs senki másban,
Ő az ki minket üdvözít.
Óh jőjjetek hát, hisz a hívőt
Ő nála élet s béke várja;
Mert könnyű mindig az ő terhe
S gyönyörűséges igája.

Németből szabadon.

CSERMÁK KÁLMÁN.

Kérelem.

A kiknek utalványt mellékeltem a júniusi utolsó számmal: azoknak előfizetése lejárt; tisztelettel kérem, méltóztassanak az előfizetési díjat, illetve a hátralékot megküldeni.

VERES JÓZSEF.

BELFÖLD.

A protestáns országos árvaegylet választmányának 42-ik évi jelentése az 1900. évi működéséről bemutatja Zámory Kálmán arczképét és életrajzát, a ki 1893-ban végrendeletileg 50,000 frtot hagyományozott az egyesületnek. Az árvaházban 64 fiú és 47 leány talált gondozást, Rozsnyón 7, Kisújszálláson 2 árvát helyezett el az egyesület; pénzzel segélyezett 47 künlakó árvát. 1900. végén a vagyon 1.047,604 k., rendes kiadás 64,789 k. Felpanaszolja a tudósítás, hogy az egyesület tagjainak száma folyton csökken, kiléptek olyanok is, a kik a két protestáns egyház egyikének vagy másikának legelőkelőbb tagjai és az egylet támogatásában elől kellene járniok. A protestáns bál jövedelme 2396 k., a naptár jövedelme 1484 k. volt. Egy árva nevelése 450 k. került

Nyílt levél a szerkesztőhöz. Kedves testvér! Hozzád intézem ugyan e sorokat, de Általad szól többeknek, mindazoknak, kik a magyar ev. énekeskönyvvel valamit törődnek. Hát a mit mondtam, mondtam! (Lásd „Magyar Szó”) Nem lesz addig a Ti magyar énekeskönyvetekből semmi, mig az Á c h Mihály-féle, 1696 ban

kezdett tót — német ének — politikával teljesen nem szakítottok! Ez a nemzetellenes nyavalya 200 esztendő alatt annyira beférkőzött lelketekbe, hogy már — ének tekintetében nem is tudtok magyarul gondolkodni! Ime: a láng lelkű, zengő szavú, csillogó nyelvezetű Sánta Károly, hozzám intézett classicus levelében, a derék zene tudós Kirchner, legközelebbi cikkében minduntalan a jambus-sal, meg a trocheus-sal vesződnek, vivódnak! Uramfia! Mit akar a magyar énekben a jambus, meg a trocheus? Rythmus kell abba, rythmus, melyet az egyes vers sorok szótag száma szerint a caesura ad! A jambus meg a trocheus csak annyiban követhet helyet, a mennyiben a magyar coriambus 8-féle kifejezésében a dijambus, meg a ditrocheaus is ott van! ezek is csak a négy tagú ütemeknél, a három és két tagú ütemeknél már mint kifejezést kell alkalmazni. — Ne jambusozzatok hát! magyar poétának a jambushoz semmi köze, hanem törekedjete a hangsúlyra, meg a tiszta sormetszetre, majd akkor lesznek magyar rythmusu énekeitek. — Szeretnék még a felütés és háromnegyed ütemről is írni, de úgy látom, hogy a mi derék Kirchnerünket annyira áthatotta Ách Mihály szelleme, hogy az én csekélységem őt nem lehet képes felvilágosítani!

Gyoma, július 6.

Kálmán Farkas.

A külső-somogyi ág. h. ev. egyházmegye ez évi rendes közgyűlését június hó 29-én, Iharos-Berényben tartotta meg. A gyűlést megelőzőleg gyámintézeti istenítisztelet tartatott, melyen az oltári imádságot Balogh István esperességi jegyző, a szószéki beszédet pedig Borbély Gyula iharos berényi lelkész tartotta, 2. kor. 9, 9—9. alapján buzdítván a gyámintézet oltarán való adakozásra, mely adakozásnak eredménye ezúttal 48 k. 69 f. lett.

Következett a gyámintézeti gyűlés, Véssey Mihály világi és Németh Pál esperes, egyházi elnökök vezetése alatt. Az esperességi gyámintézet, a kerületi gyámintézet világi elnöki tisztének betöltése végett, szavazatát, Ruprecht Taszilo város-hodászi földbirtokosra adta. — A szabad rendelkezésre álló összegből özv. Pammer Jánosné tanító-özvegynek megszavazott 40 koronát. — Apróbb ügyek elintézése után a gyámintézeti gyűlés véget ért és Berzsenyi Sándor niklai földbirtokos, esperességi felügyelő megnyitja az egyházmegyei gyűlést. Protestáns buzgóságtól inlett beszédében az új század hajnalán visszapillantást tesz a mult századba és arra a meggyőződésre jut, hogy az elmúlt század is a küzdés százada vala, melyben a protestáns férfiaknak küzdeniök kellett vallásukért. Bár az 1790—1. évi törvény meghozatott, azért a teljes egyenlőség nem volt meg; ezt csak az 1848. évi XX. és az

1868. évi LIII. t.-cikkek alkották meg. Beszédének további folyamán fejtegeti, hogy ott a hit legnagyobb, a hol legnagyobb a szeretet. A vallásosság meggyökerezésére legalkalmasabb a szeretet. A ki szeretni tud, az hinni is tud. A szeretetnek ellentéte a gyűlölet. A mely szivbe befészkelte magát a gyűlölet, abban a szivben teremhet vakbuzgóság, vakhit, álszenteskedés, de igaz hit soha. A Krisztus evangéliomának magának alapeszméje a szeretet. A szeretet, szabadság, felvilágosodás voltak a jelszó azon a zászlón, melyet őseink vallásunk jogaiért lobogtattak. Szabadság, testvériség, egyenlőség voltak azok az eszmék, melyekért a mult század fiatalága lelkesedett. És mert a küzdelem kitartásra edz és mert a kitarás előbb utóbb diadalra jut, az emberiség legszentebb jogai és a vallásosság arattak diadalt. Így vettük át megtisztulva a hitet. Nekünk erkölcsi kötelességünk ezen hitet ápolni, fejleszteni és bárhonnan jövő veszélytől megóvni. Ha mindenki azon a helyen, a melyen áll megteszi a kötelességét, akkor egyházunk virágozni fog. Ezen hitben, reményben üdvözli a megjelent hitsorsosokat és a gyűlést megnyitja. E beszéd egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetni határozatott.

Napirend előtt az új egyházi jegyző: Balogh István, az új számvevőszéki elnök: Madár Rezső és tagok: Borbély Gyula, Mayer Károly és Hóricz Sándor a hivatalos esküt leteszik.

Esperes úr felolvassa nagy gonddal összeállított és az egyházmegye képét híven visszatükrözőtető évi jelentését. Jelentésében felhiv az egyházunkat fenyegető veszélyekre és int, hogy a gyáva türelmet, melyet eddig sokszor tanúsítottunk, levetközzük és az álomból felsejkenve, öltözzük fel az igaz protestáns öntudatot, mely sokszor csudálatra méltó dolgokat visz véghez Isten országa terjesztésében. Kéri a lelkipásztorokat, a tanítókat és az egyháznak minden rangú hiveit, hogy tegyék meg az egyház iránti kötelességüket.

Jelentése további folyamán tudatja, hogy a hitbuzgóság hiveink között nem lankadt. A templombajlás elég kedvező. Az egyházi szertartást sem a házasságkötésnél, sem a temetéseknel nem mellőzték a hivek, és az adakozás terén is eléggé megmutatták úgy az egyes gyülekezetek, mint az egyes hivek, hogy drága egyházunkat szeretik.

Németh Pál esperes mandátuma lejárván, állásáról lemond és a gyűlés elrendeli az új választás megejtését.

A hatósági és egyéb átiratok olvasásánál felolvasatott Poszvek Sándor volt egyházkerületi főszámvevőnek szép búcsúlevele, melyet az egyházmegyéhez abból az alkalomból intézett, hogy a főszámvevői teendőktől visszavonult. Az egyházmegye közgyűlése jegyzőkönyvében örökíti meg a távozó főszámvevő érdemeit és őt átiratban üdvözli. Az átiratok olvasásánál vettünk tudomást

ról is, hogy Péter Adám hrasztováci kántárunk „a somogy megyei köznevelődési egyesülettől,” a magyar nyelv terjesztéséért 50 korona jutalmat nyert.

Antonovácznak és Hrasztovácznak a horvát-szlavon egyházmegyéhez való csatlakozása tárgyában, egyházmegyénk azon óhajának ad kifejezést, hogy óhajtaná, miszerint e két gyülekezet nálunk megmaradna.

A budai Ferencz József nevelőintézet összes növendékeit, tehát a protestáns ifjakat is, kirendelték az úrnapi körmenetre. A szülőknek és az egyházi hatóságoknak tiltakozniok kellene az ilyen törvénytelen eljárás ellen, de úgy hogy hatása legyen! Nem egy előkelő protestáns vezérférfinak van ott az intézetben fia, az ilyen előkelőnek kellene szavát hallatnia, — no de mostanában a legelőkelőbb protestáns vezérférfiak is eljárogatnak a hivatalos misékre! Egyházi gyűléseken azonban kikiesergik magukat a hitfelekezeti buzgóság hanyatlása fölött, és lelkesítik a lelkészeket tevékeny belmissióra.

A lelkészek tanuló fiait segélyző egyesületbe újabban tagokul jelentkeztek:

- 53. Adamovits Sámuel hodrusbányai lelk. rendes
- 54. Bereczky Sándor bpesti főgymn. vallástan. „
- 55. Endreffy János felső szelii lelkész „
- 56. Király Mátyás eöri szigeti lelkész „
- 57. Faix Mihály holló lomiczi lelkész „
- 58. Zachar Sámuel ratkói lelkész „
- 59. Koren Pál békés.csabai lelkész „
- 60. ifj. Draskóczy Lajos eperjesi lelkész alapító.

A lipthói egyházmegye kérelmet terjeszt a tiszai egyházkerület közgyűléséhez s esetleg az egyetemes gyűléshez az eperjesi theológusok ítélete ügyében a következő határozat meghozatalával.

I. Megbotránkozásának ad kifejezést azon embertelen, nem keresztyén, sem nem evangélikus szellem felett, mely a tanári testület eljárásában az igazgató válaszmány s a végrehajtó bizottság határozatában, s annak indokaiban nyilatkozik.

II. A lipthói egyházmegyei közgyűlés tiszteletteljesen terjessze a méltóságos és főtisztelendő tiszai ev. egyházkerületi közgyűlés elé a következő három határozati javaslatot.

1. Mondja ki a főtisztelendő és méltóságos tiszai ev. kerületi közgyűlés, hogy az eperjesi ág. hitv. ev. hittanintézet igazgató válaszmánya s végrehajtó bizottsága 1900. évi deczember hó 21-én tartott együttes gyűlésében 12 theológiai hallgató fölött tartott, alakilak törvénytelen, érdemileg indokolatlan, s igazságtalan ítéletet, valamint hazafiatlanságból folyó, határozatilag kimondott s a kizárt theológiai hallgatók leczkekönyveibe bevezetett megjegyzést határozatával hatályon kívül helyezi.

2. Fejezze ki a méltóságos és főtiszte-

lendő egyházkerületi közgyűlés rosszalását a hittanintézeti tanári karnak s indítson ellene fegyelmi vizsgálatot a 12 theológiai hallgató ellen vezetett vizsgálatnál tanúsított inqvizitorius eljárása miatt.

3. Határozza el és vigye keresztül a méltóságos és főtisztelendő tiszai egyházkerületi közgyűlés az eperjesi ev. collegium szervezeteinek akképpen való módosítását, hogy a püspök, mint a jövődöbeli papok nevelésének természetes felügyelője, olyan felügyeletet gyakorolhasson a theológiai intézet fölött, mely lehetetlenné tenné, hogy a theológiai hallgatók anyanyelvükhöz való ragaszkodásuk miatt üldöztessenek.

A mucsfai lelkész, Kurtz Sámuel. súlyos természetű betegsége miatt gyülekezetéből huzamosabb időre távozván, Gyurátz püspök Fischl Tóbiás varsádi s. lelkészt rendelte ki ez időtartamra a mucsfai lelkészi hivatal adminisztrálására.

A battyandi ev. gyülekezet legutóbb tartott közgyűlésén Mohácsy Lajos püspöki titkárt és Czipott Áron rókusi lelkészt jelölte. Mohácsy püspöki titkár azonban a jelöléstől visszalépett.

Eperjesen a jogakadémiához dr. Raffay Ferenczet és dr. Flórián Károlyt választotta meg tanárnak az igazgató válaszmány.

A Baldácsy-alap igazgatótanácsa Budapesten gyűlést tartott. Az alap 1901. évi bevétele 186,325 kor. 52 fillér, kiadása 61,505 kor. 75 fillér, így a maradvány 124,819 kor. 77 fillér, mely összegből 5600 koronát tőkésítenek, 88,000 koronát az illetékes kerületek kapnak, 31,219 kor. 77 fillért pénztári maradvány gyanánt 1902-re visznek át. A jövő esztendőben, az alapítvány létesítésének negyedszázados évfordulója emlékére ünnepélyes közgyűlés lesz.

KÜLFÖLD

A tudatlanságban nevelt r. kath. népről tanulságos adatok ezek: Spanyolországban az iskolatestvérek congregatiója, melynek neve szerint is tanítással kellene foglalkoznia, egy harmad részben írni és olvasni nem tudó barátokból áll. Olaszországban a házaspárok 45% a nem tudta aláírni a nevét az anyakönyvnek, de ez a szám Piemontban, a waldensek fészkeben leszállt 11% -ra, de a pápa fennhatósága alatt állott Közép-Olaszországban felszállt 77% -ra.

Az Evang. szövetség központi hivatalában Halleban az utolsó héten megint 5 r. kath. osztrák lelkész jelentette be, hogy áttér az evang. egyházba.

Franciaországban a szerzetesek üzlettel foglalkoznak. 449 congregatió foglalkozott ruha-

készítő iparral, 155 „férfi szabó“ czégnak volt bejegyezve, 184 gyógyfüvel kereskedett, 4 ruhamosó és vasaló intézetet tartott; 4 serfőzéssel, 8 nyilvános kereskedéssel, 10 marhakereskedéssel foglalkozott; 5 borkereskedő, 6 liqueurraktáros, 7 liqueurgyáros volt. Pedig ezek bizonyára nem vették az üzletet jótékonyagnak, hanem üzletnek.

Francziaországban 1884. óta a „lelkészek házába“ tölvett 103 r. kath. lelkész, a protestáns egyházba térvén át, különféle pályára tért; néhány lelkész tanár lett, néhány hivatalnok, 2 hirlapíró, 2 rendőr, 1 árvaházi igazgató, 1 hajóskapitány, 1 hittérítő, 1 orvos, 1 fényképész, 1 vasuti hivatalnok, kocsis, üzleti szolga stb. De inkább szenvedett úgy, csakhogy Róma igájától megszabadulhasson.

A 19-dik század elején 10 hittérítő társulat volt, s 120 hittérítőt tartottak, s a 18 ik század hittérítésének eredménye mintegy 70.000 pogány megtérítése és 5000 tanuló volt. A 19 ik század végén pedig ezek az adatok:

Hittérítő társulat	249
Évi bevétel	68½00000 k.
Félszentelt hittérítő	5063
Föl nem szentelt hittérítő	1470
Hittérítő tanítónő	3403
Félszentelt benszülött	4029
Másféle benszülött segítő	73615
Főállomás	5571
Urvacsorához járulható	1317684
Benszülött keresztyén	4414236
Ezek egyházi járuléka	7367020 k.
1899 ben keresztkedett meg	84186
Iskola	20374
Tanuló	1046309

A 19 ik század térítői működésének eredménye mintegy 11½ millió pogányból lett keresztyén. A biblia egészben vagy részben 421 nyelvre van már lefordítva. (1804 ben még csak 57-re volt.)

IRODALOM

Protestáns pap. „Megbotránkoztam az ünnepélyt rendező magas kormányának és katonai hatóságnak azon kiméletlen, bántó eljárásán, hogy ők a Ludovika akadmiát pápista iskolának tekintve, annak zászlóját pápista szertartással szentelték fel. Tisztikarában, növendékei közt is számosan vannak protestánsok is. Honnét vette hát akkor a magas kormány magának azt a bátorságot, hogy ezeknek a protestáns embereknek a vallásos érületét a törvény világos rendelkezése ellenére oly kiméletlenül megsértse? Az 1868. LIII. t. cz. nem hogy eltörölte volna az 1848. XX. t. czikket,

de sőt annak teljes érvényét feuntartja a vallásfelekezetek egyenjogúságát illetőleg. Sőt a 19. § világosan kimondja, hogy egyik vallásfelekezetnek tagjai sem kötelezhetők arra, hogy más vallásfelekezetbeliek egyházi szertartásait megtartsák. S mégis a Ludovika akadémia zászlószentelése alkalmával kivezényelték a prot. vallású tiszteket és növendékeket egyfomán, odavezényelték a misére, a melyen nemcsak jelen voltak, de kénytelenek voltak abban részt venni is. Mikor a „sanctus“ felmutatás volt, nem csupán a pápista, katonákat vezényelték tisztelgésre, hanem a protestánsokat is. Miniszter elnök úr! hát az ön regimeje alatt ilyen a jog, törvény és igazság? Hát így tartják meg Magyarországon a törvényt? — Aztán az sem a liberalismus vivmánya ám, hogy ennél az egész zászlóavatásnál a protestánsoknak nem adtak annyi szerepet sem, mint egy ministrans gyerekeknek. A mi aztán a legszomorúbb ebben a dologban az, hogy a prot. egyház celebritásai is ott voltak ezen az ünnepélyen, meghajtották térdeiket a Krisztus testévé vált ostya előtt, a helyett, hogy megbotránkozással tiltakoztak volna az egész zászlóavatási szertartás ellen, mint a mely az ő vallási érzékenységüket oly kiméletlenül megbántja. De hogyan, mi jogon várhatnánk azt egyházunk előkelőségeitől, hogy ők megvédelmezzék érdekeinket ily esetekben, a mikor mint kormánytagok ők maguk is ép így rendezték a regnum maraniumban az állami ünnepélyeket. A protestáns egyházaknak a főfelügyelői, főgondnokai között akárhány ült bent a miniszteriumban, de azért máskép csinálta-e? Dehogya is. Mihelyt miniszter lett, azonnal hűségesen eljárt valamennyi a misére. — Hogy várhatjuk mi sérelmeink orvoslását oly férfaktól, kik misére járnak, pápista szertartással rendeznek állami ünnepeket? . . .“

Magyar szó. „Egy Darányi a szegény napszamosoknak is alapot teremt, hogy véletlen csapás, kiöregedés esetén ezek élete is enyhébb legyen. Az állami tiszviselők fizetésük emelése érdekében országos mozgalmat indítanak. Kérjük mi is fizetésünk kiegészítését 1000 forintra, 100 forint ötödéves korpótlékkal, tehát huszonöt évi szolgálat után 1500 forintra. — Most, vagy soha! Hazánkban minden tér munkása tömörül saját érdekében. A kongresszusok korát éljük. Teremtsük meg tehát mi is az országos magyar ev. reform. lelkészi kongresszust, melybe minden egyházmegye küldjön képviselőt s vitassuk meg ott panaszainkat.“

Dr. Szigethy Lajos: Magyarok története középiskolák III—IV. oszt. számára. Budapest 1900—1901. Singer és Wolfner kiadása. Ára 1 köt. 2 kor. Józan gondolkodású, protestáns irányú tankönyvekre égető szükségünk van, de sehol anynyira, mint a történelem tanításánál. A midőn manapság ultramontán színezetű történeti tanköny-

vélkel protestáns gimnáziumainkat is el akarják árasztani, eminens egyházi és gimnáziumaink létérdele megköveteli a protestáns irányú történelmi tankönyveket. E tekintetben örömmel kell dr. Szigethy Lajos könyvét üdvözlőnk. Hogy ez az állami gimnáziumi tantervnek teljesen megfelele, jele, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterium dicsérettel engedélyezte, ámde egyházi szempontból sokkal fontosabb, hogy szerző mindkét kötetten végig folytonosan hangoztatja az egyház és a haza iránti szeretetet, protestáns nagyjaink jellemzésénél különös szeretettel időzik s egyházunk történelmi kialakulására s a protestantizmusnak a haza érdekében tett szolgálatát mindenütt a maga érdeme szerint kiemeli. A könyv értékét emelik a hozzá adott illusztrációk, a melyek mindenütt sikerültek s a legjobb hazafias képek utánzatai. A nyelvezet mindenütt gördülékeny és magyaros, tőle a plastikát elvitatni nem lehet. Szóval dr. Szigethy könyvét protestáns gimnáziumainknak a legmelegebben ajánlhatjuk, mert az egyházi érdek szempontjából sem találunk rajta kifogásolni valót.

Dr. Tirtsch Gergely.

T E M E T Ő .

A pozsonyi ág. hitv. evang. népiskolák tanító kara mélyen megszorodott szívvél jelenti szeretett kartársának Dorn János tanítónak élete 38-dik évében rövid fájdalmas szenvedés után folyó hó 6-án történt gyászos elhunytát.

Szilvágyi Gyula, Zalamegyében, ott a Dráva tulsó partján fekvő Légrad városának ág. hitv. evang. lelkésze, f. évi június 26 án életének 56-ik évében, hosszas betegség után meghalt. — A sirnak sötét útján elköltözött pályatárs Ajkán, Veszprémmegyében született, tanító családból, melyben a vallásához szilárdan ragaszkodó atya evangéliumi szellemben nevelé őt. Pappá szenteltetvén, a nagy-kanizsai evang. egyházközségben kezdette meg papi működését. Majd a légrádi gyülekezet hívta meg lelkipásztornak. Itt működött 20 éven át. — Temetése június 28 án ment véghez. A halottas ház udvarán Balogh István porrog-szent-királyi lelkész mondott imádságot, mely után a temető közönség bevonult a templomba. Megjelentek pedig itt az ev. lelkészi karból Balogh István, Hutter Lajos, Szalóky Elek és Mesterházy Sándor. a tanítói karból: Hérics Sándor, Mikler Győző, Sass István, Záborszky Lajos és Záborszky Kálmán. A róm. kath. gyülekezet képviselőjében: Fábíán Gyula plébános, mégis a Stefaneum-zárda őt nővére, a városi képviselőtestület nevében: Kovács Gyula jegyző vezetése alatt az egész képviselőtestület. az izraelita

hitközség nevében dr. Gross Vilmos hitközségi elnök stb. — Az egyházi beszédet Mesterházy Sándor nemes-pátrói lelkész tartotta. Mikor a hosszú gyászmenet, melyet az iskolás gyermekek és a tűzoltók vezettek, a temetőbe ért, a sirnál dr. Kobilecz Elek perlaki aljárásbíró, a légrádi gyülekezet hitbuzgó felügyelője, majd meg Kovács Gyula városi jegyző mondottak búcsúbeszédet és Szalóky Elek a siri imádságot. Legyen az, elköltözött pályatársnak, kit özvegye és 4 gyermeke gyászol, siri álma békesség.

Ü Z E N E T E K .

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozom.

S. Gy. A bányakerületben minden lelkészi és tanítói állást pályázat végett lapban kell hirdetni s szabályszerűen csak így lehet betölteni. — **H. I.** Annak idején megkaptam, s közlésre el is tettem, de még eddig nem tudtam rá sort keríteni. A mi támogatása megvonását illeti: hagyján, — hiszen eddig sem igen támogatta a mi lapunkat, hanem a ref. lapot; ha most ide is beküldi másutt már megjelent cikkét: azt nem tekintem támogatásnak. Ne csak a saját óhaját, hanem az én helyzetemet is méltóztatassék figyelembe venni! — **K. A.** Köszönöm. De egy kis türelmet kérek! — **Cs. K.** Köszönöm. — **P. F.** Nem tudok ajánlani. — **Aszód.** Nem adom ki egyelőre az új súlyos vádat, ez már nem a közvélemény, hanem a törvény elébe tartozik; az előbbi felszólalás legyen csak előbb rendbe hozva; a mostani adat később is jó lesz, ha kellene, ütőnek; de azt hiszem, nem lesz rá szükség; kényszerítő szükség nélkül ilyeneket nem szeretek kiadni! Kényszerítő szükség pedig: a közérdek!

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Pályázat.

A pozsonyi ág. hitv. ev. egyházközség

segédtanítói állásra

ezenel pályázatot hirdet. — Javadalma: 1000 korona készpénz havi részletekben előre fizetve és 200 korona lakpénz. Gyakorlatban levő és tanításban jártas okleveles tanító egy próbaév leletével véglegesítetik és a megszabott rendes tanítói fizetés élvezetébe lép. — A szabályszerűen folszerelt folyamodványok f. évi július hó 31-ig nt. Schmidt Károly J. lelkész és iskolaszéki elnök úrhoz küldendők. — Az állás szept. 1-én elfoglalandó.

Pozsony, 1901. július hó 9 én.

65. 1—1

Az egyházi elnökség.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Pályázat.

Alulírott oly

KAPLANT

keres, ki a magyar és német nyelvben jártas. Pályázhatnak olyanok is, kik talán alkalmat keresnek, hogy a német nyelven való lelkészi működésben magukat gyakorolhassák. — **Díjazása:** 400 korona és teljes ellátás. Az állás legkésőbb **augusztus végén** elfoglalandó.

Levél, 1901. július 10-én.

Posch Frigyes

levél-m.-ó-vári ev. lelkész

66 2—1

Pályázat.

A **szepesváraljai** ágostai hitv. ev. egyház-község 6 osztályú népiskolájánál nyugalmazás folytán megüresedett egyik

kántor-tanítói állásra

ezennel pályázat hirdettetik. **Kötelessége:** a három felső osztályban hetenként legalább 24 órában az összes tantárgyakat tanítani; a kántori teendőket a másik kántorral hetenként felváltva elvégezni; a lelkész urat betegsége, vagy más megakadályoztatása esetén, a templomban helyettesíteni; végre az ipariskolában heti 1—2 órában tanítani. — **Javadalmazása** évi 540 frt törzsfizetés és az állam által biztosított első ötödéves korpótlék 50 frt, továbbá tandíj, beiratási díj, névnapi ajándék, temetési stóla, az iskolában adandó privát órák, egy iskola alapítvány kamatai és ipariskolai oktatás fejében körülbelül 260 frt, végre 2 szobából álló szabad lakás a hozzátartozó mellékhelyiségekkel és házi kerttel, egy káposztásföld haszonélvezete és 6 öl puha tüzelő fa az iskola fűtésére. Egyéb várható jövedelem 120 frt. — **Tájékoztatásul** megjegyezzük, hogy a nyugalmazott tanító nyugdíjába az első ötödéves korpótlékkal együtt 711 frt lett beszámítva. — Ezen kántor-tanítói állásra csak oly ágost. hitv. ev. okleveles tanítók pályázhatnak, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen bírják és a kántori teendőkben is teljesen jártasak. Előnyben részesülnek a zenében és karvezetésben jártasabbak. — A személyes bemutatkozás — az illetők saját költségén — okvetlenül szükséges. — Az állomás legkésőbb **1. évi szeptember 1-én** elfoglalandó. — A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények **1. évi augusztus 3-ig** Szontagh Sándor lelkész úrhoz beküldendők.

63. 1—1

Feiwel Lipót utódai cég

iskolapadok és iskolabútorok gyára

BUDAPESTEN, IX. Ipar-u. 4. sz.

Felhívja tisztelt vevőinek a tek. iskolaszéki gondnok uraknak, iskolai igazgató uraknak és iskolafenntartó testületeknek szives figyelmét a most megjelent

„Uj árjegyzékünkre“.

Árjegyzék kívánatra francó megküldetik. 61 2—2

Pályázat.

Az **eperjesi** ág. h. evang. kerületi collegium államilag segélyezett **főgimnáziumában** az 1901—1902. tanévre két tanári állás töltenő be, — a) Ezen állásoknak egyike

rendes tanári

állás, melyre **latin-magyar**, esetleg **latin-történetre** képesített pályázók folyamodhatnak. E rendes tanári állást a collegium fenntartó testületének meghallgatása után a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr tölti be. — A rendes tanár javadalmazása: **2400 korona** törzsfizetés, mely fokozatosan 2800, illetőleg 3200 koronára emelkedik, 500 korona lakpénz és öt 200 koronát tevő ötödéves korpótlék. — Hogyha már alkalmazásban lévő rendes tanár választatnék meg, akkor ez azonnal véglegesen alkalmaztatik; hogyha pedig olyan pályázóra esnék a választás, ki még nem volt alkalmazva, de oklevéllel bír, akkor ez rendes tanári fizetéssel alkalmaztatik ugyan, de csak egy évi sikeres működés után fog állásában véglegesítettetni. Okleveles pályázó hiányában a tanszék ideiglenesen fog betöltetni helyettes tanárral, kinek jutalomdíja 1600 korona lesz. — b) A másik betöltendő állás **helyettes tanári** állás, melyre philologiai vagy történelmi képesítéssel bíró pályázók folyamodhatnak. Javadalma **1600 korona**. — A kik e két állásnak bármelyikére pályázni kívánnak, azok életkoruk, vallásuk, végzett tanulmányaik, tanári képesítésök, eddigi szolgálataik, katonai kötelezettségök és egészségi állapotokról szóló okiratokkal felszerelt folyamodványukat (az a) alatti rendes tanári állásra vonatkozót a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz címezve) a collegiumi főgimnázium igazgatóságához **f. é. aug. 1-éig** küldjék be. — Csak protestánsok pályázhatnak — Intezetünk az országos tanári nyugdíjintézet tagja. — Az állások **f. é. szeptember 1-én** elfoglalandók.

Kelt Eperjesen, 1901. június 30-án.

Dr. Schmidt Gyula

colleg. felügyelő.

64. 2—1

